

Achttiende Internationale Taalkunde-Olympiade

Ventspils (Letland), 19–23 juli 2021

Opgave van de groepswedstrijd

Gegeven zijn enkele zinnen in het Garifuna. De meeste komen uit twee teksten (*Garinagu* en *Áfaruwati méisturu luagu mua*).

- A. Aban háluahani, madein hamuti.
- B. Aban hariñagun tun uwala.
- C. Aban hayabuín súdara lun houdin aríahai hama, mahantiñu dari laruga, binafi ligía háluahani, abanti hadeiruni.
- D. Aban sunti wagía laru beya waganowa lugundun le ñeingiñela wadeirai wawiwandun lun houdin waguburigu óuchaha.
- E. Aban wayabuín lun gabarabaila wayabuín hauéi harutiñu lugundun le habuserun hayusuruniwa kei haidamuni.
- F. Abanya hawarun lun aban lumada, Fernando liña, aban lidin áluahai lumaya aban méisturu ñeingiñe tidan IDES, Elmer.
- G. Aluguruwatu muna to luagu buiti tebegi.
- H. Anhein ayawaha irahü, bíchigame duna lun.
  - I. Ariengatina bun lun bichugunu lun.
  - J. Ariengatiñu hayabuibala.
- K. ¿Átiri bafayeha tuagu dúnigu?
- L. Bimarugaru guríara achülüra yaroun Rubadan.
- M. Dan layánuhan numa sunwandan náunabuni.
- N. Dan le achülürubai ora [Sp. *hora* ‘tijd, uur’] lun wounahouniwa wayabuibai Yurumein giñe, anurarügütiwa ñein giñe tidan úrüwa guríara.
- O. Dan le hachülürun lidan fulasu le, hadeirunrügü limoto [Sp. *moto* ‘motorfiets’] labu likasku [Sp. *casco* ‘helm’].
- P. Dan le tatihali nadagimeí aban laluguraha halaü, dábula.
- Q. Dan me liabin búguchi, aban towen búguchu.
- R. Darí numuti irahü le meiginbai uwi.
- S. Daríti tachülürun lúguchu aban tariñagun lunla madourunla chumagü le áfarubani.

- T. Gürüla ounli núhabu.
- U. ¿Halía barumuga?
- V. Hiláguatiñu tidan giñe aban guríara lugunduti le ban hañondogunu flúaru [Eng. *flour* ‘meel’] lun hadügun heigin umada hadüga durudia.
- W. Hou hamutu durudia tuguya aban houwegun hañibibaña ñi.
- X. Ibdieti ni woun kaba lan waluguraha.
- Y. Ibdieti tiri nóguchu lun.
- Z. ¿Ka badügubai?
- AA. ¿Kaba badüga haruga?
- AB. ¿Kaba ayánuha buagu?
- AC. ¿Ka funa uagu láfarai! ladüga hísiyeti uadagimanu lun.
- AD. ¿Ka ichügun dúnigu to bun?
- AE. ¿Ka unba badügai?
- AF. Keiti mabuserun wama idamuniwama, ítara gubeiñadiwa lumagiñe wachülürun lidan fulaso lira, mabuseruntiwa lun idamunibadiwa; aban wayabuin úrüwa ñaunti wagei lun wachülürun yahoun.
- AG. Láhurudaguñai larüna lau abuidagülei le.
- AH. Lárigi aban wawoura wachari lidan sun fulaso le ñiwabai lun buga gabarala lañahowniwa ereba lun weigin.
- AI. Lárigiñe ladüguni aban tiabin lagütu aban tidin adumureha luma nóguchi lun buga lafurenderun luádigimari flansu.
- AJ. Lárigiñe ladüguni lani práktika [Sp. *práctica* ‘practicum’] tidan IDES, aban híchugun adagimanu lun ñein tidan tayer [Sp. *taller* ‘reparatiewerkplaats’] lani flansu.
- AK. Lárigiñe lásurun ladüguni lani plan básiko [Sp. *plan básico* ‘basisplan’], aban lasagarun perito merkantil [Sp. *perito mercantil* ‘boekhouder’]; lidinti adügai lani práktika [Sp. *práctica* ‘practicum’] tidan IDES.
- AL. Lidan lubei wachülürun lidan fulaso le giribai Indura, wahati ya wele afagai sungubei wadügüni lun gabarala wawanserun.
- AM. Lidan wachülürubai Rubadan ñeingiñe wayabuin yahaun dusu lidan gádürü hati.
- AN. Ligía máluahanhabani súdara, ladüga mabuseruntu lóguchu lun ladourun.
- AO. Mafeidira wamai wañeñe.
- AP. Marihin numutibu.

- AQ. Méisturu [Sp. *maestro* ‘leraar’] Marlon aban liabin Balisigiñe luagu gádürü irumu lau.
- AR. Míbediwa achülürutiñu yahoun.
- AS. Nariñahali wachülürun le hun yahoun lidon fulaso le giribai Indura.
- AT. Ñeingiñe aban matrikularüwala [Sp. *matricular* ‘zich inschrijven’] lun lebelurun kolehio [Sp. *colegio* ‘middelbare school’].
- AU. Ñeingiñe aban táwarun tun litiña, alugüdaun luagu doínhala dusu machülüngilila.
- AV. Ñeingiñe aban tiabin lúguchu Balisigiñe habu sun líbirigu tidan busu [Sp. *bus* ‘bus’] lun yahaun.
- AW. Ñeingiñe hísiyeti lun, labunugun; aniheinti aban fulasu luma ya Tres Konchas haña lun.
- AX. Ñeinti labunugua sagüti láfuridun kolehiogiñe [Sp. *colegio* ‘middelbare school’] raban weyu aban lidin abunugua ñein.
- AY. Nichuguba aban pópoutu bun lun basagarun gíbeti úduraü.
- AZ. Pero [Sp. *pero* ‘maar’] aniheinti aban chumagü, aban lerederun asigenaha luma luagu fulasu le darí lun ladurun larigeirugu.
- BA. Pero [Sp. *pero* ‘maar’] ligía hísiyeti uadagimanu lun, aban ladügun lani tayeri [Sp. *taller* ‘reparatiewerkplaats’] habiñe.
- BB. Sun le gábara lumuti ladügun lun labagaridun adüga lumuti.
- BC. Tidán aban aban hachagarun kali [Sp. *cal* ‘kalk’] tidon flúaru [Eng. *flour* ‘meel’] lun ga-barala hounwegun.
- BD. Wéiriti eyeri le.
- BE. Wéiritu hiñaru to.
- BF. Weyu ligira aban lidin doün nege disi, machülünti, aban táwaha lani señora [Sp. *señora* ‘volwassen vrouw, echtgenote’] houn sun lumadagu anhein anihein lubei hama.
- BG. Ya Duruwiyu lebelura lidan furumiñe furendei dari lun ladüguni lagumuhoun le lisisin.
- BH. Yagiñe waruguda lun woudin Balisi, híbiri lun Nigarawoun, híbiri lun Wadimalu.
- BI. Yara Lagunurugu anihein badiya; bunaguati badiya, yuga, alugurahati watu, eifi, awasi.
- BJ. Yumbuitina hamuga anhana giara.

Garínagu

1. *Ik ga jullie vertellen hoe we op deze plek genaamd Honduras zijn aangekomen.*
2. *Als de tijd gekomen is dat we weggestuurd worden uit St. Vincent, zijn we daarvandaan gevlucht in drie schepen.*
3. *Toen zijn we gekomen om weg te kunnen komen van de blanken, omdat ze ons als huns slaven wilden gebruiken.*
4. *Omdat we geen slaven wilden zijn – want sinds we daar zijn aangekomen, waren we slaven – dus omdat we geen slaven wilden zijn, zijn we hier in drie schepen gekomen.*
5. *Op een [van de schepen], dan, ze hebben kalk in het meel gegooid, zodat ze zouden sterven.*
6. *Die van het ene schip zijn gestorven toen ze het meel heeft begonnen te kneden, om tortilla's te maken.*
7. *Ze hebben de tortilla's gegeten en toen zijn onderweg gestorven.*
8. *Weinigen van ons zijn hier aangekomen.*
9. *Slechts twee schepen zijn in Roatán aangekomen.*
10. *Als we zijn in Roatán aangekomen, was het 12 april.*
11. *Vanaf hier zijn we naar Belize gegaan, anderen naar Nicaragua, anderen naar Guatemala.*
12. *Toen hebben we ons allemaal bij de zee gevestigd, omdat we daar onze bestaansmiddelen vonden, zodat onze voorouders konden gaan vissen.*
13. *Dus houden we ons overal bezig met landbouw, zodat we het cassavebrood kunnen bakken om te eten.*
14. *Sinds we zijn aangekomen op deze plek genaamd Honduras, verdroegen we alles, om vooruitgang te boeken.*

Áfaruwati méisturu luagu mua

15. *De leraar Marlon is uit Belize gekomen toen hij vier jaar oud was.*
16. *Hier in Trujillo is hij de eerste klas betreden [en is gebleven] tot hij klaar was met de zesde klas.*
17. *Nadat hij klaar was [met de lagere school], is zijn oma gekomen en heeft met mijn vader gepraat, zodat hij heeft geleerd hoe hij met hout moet werken.*
18. *Als hij is begonnen met werken, heeft hij stoels en tafels verkocht.*
19. *Dus hij heeft zich ingeschreven en is naar de middelbare school gegaan.*
20. *Nadat hij klaar was, heeft hij zijn basisplan gedaan en een boekhoudkundig diploma behaald; hij heeft zijn practicum gedaan bij het IDES.*
21. *Nadat hij zijn practicum heeft gedaan bij het IDES, hebben ze hem daar een baan gegeven bij de houtreparatiewerkplaats.*
22. *Maar hij hield van het werk en hij heeft zijn reparatiewerkplaats opgezet in hun eigen huis.*
23. *Dus hij hield van zaaien; hij had land in Tres Conchas, zoals ze dat noemen.*
24. *Hij zaaide daar; elke keer als hij middags uit de middelbare school ging, ging hij daar zaaien.*
25. *Maar er was een mesties die met hem ruzie begon te maken over dat land, tot dat hij hem [uiteindelijk] in het oor heeft geschoten.*

26. *Die dag was voorbij, het was tien uur en hij was niet aangekomen, [dus] zijn vrouw heeft al zijn vrienden geroepen om te vragen of hij bij hen was.*
27. *Toen hebben ze haar verteld dat hij niet [bij hen] was.*
28. *Dus zij heeft zijn tante geroepen om haar te vragen, [waarom] dat het al middernacht was en hij nog niet was aangekomen.*
29. *Ze hebben opnieuw een vriend van hem geroepen, Fernando genaamd, die samen met een andere IDES-leraar, Elmer, is vertrokken om te zoeken.*
30. *Als ze zijn op die plek aangekomen, hebben ze alleen zijn motor en zijn helm gevonden.*
31. *Toen hebben ze hem gezocht en hebben ze hem niet gevonden.*
32. *Toen zijn ze naar de politie gekomen, zodat ze met hen mee zouden gaan om hem te zoeken, [maar] ze [= de politie] wilden niet [komen]; ze zochten hem tot de volgende dag en uiteindelijk hebben ze hem gevonden.*
33. *Dus zijn moeder is hier vanuit Belize gekomen met al zijn broers in een bus.*
34. *Als zijn moeder is aangekomen, heeft zij gevraagd dat ze de mestis die hem heeft gedood niet opsluiten.*
35. *Daarom zoekt de politie hem niet, want [Marlons] moeder wil niet dat ze hem opsluiten.*
36. *Waarom zou hij hem doden! Hij was een hardwerkend persoon.*
37. *Daar in Barranco Blanco had hij watermeloenen; hij zaaide watermeloenen, maniok; verkocht brandhout, bonen, maïs.*
38. *Alles wat hij kon doen voor de kost, deed hij.*

(a) Bepaal de juiste vertalingen van de overige zinnen:

39. *Ik ga je een boot geven zodat je veel vissen vangt.*
40. *Ze hebben gezegd dat ze zouden komen.*
41. *Ik heb je gezegd haar aan hem te geven.*
42. *Laten we onze taal niet verliezen.*
43. *Als je vader komt, zal je moeder sterven.*
44. *De hond beet in mijn hand.*
45. *Als de jongen huilt, geef je hem water.*
46. *Huizen staan te koop voor en goede prijs.*
47. *Deze man is lang.*
48. *Deze vrouw is lang.*
49. *Ik ontmoette de jongen die geen vlees eet.*
50. *Hij weet niet hoe mijn moeder heet.*
51. *Hij wrijft over zijn arm met deze bezem.*
52. *Ik zie je niet.*
53. *Ik zou komen als ik kon.*
54. *We weten niet meer wat we moeten verkopen.*
55. *Als hij tegen mij praat, antwoord ik hem altijd.*
56. *Wie heb je deze jurk gegeven?*
57. *Waar slaap je?*
58. *Wat deed je?*
59. *Voor wie zal je het doen?*
60. *Wat zal je morgen doen?*
61. *Wie zal je aanbevelen?*
62. *Hoeveel heb je voor de jurk betaald?*

⚠ Veel Garifuna-woorden komen uit andere talen. In de zinnen (1–62) hierboven zijn er enkele lexicaal items die zijn geleend van de volgende bronnen:

Spaans: *avanzar* [abaɲsár] ‘voortgang te boeken’, *aprender* [aprendér] ‘leren’, *maestro* [maéstro] ‘leraar’, *patilla* [patíya] ‘watermeloen’, *sacar* [sakár] ‘uitnemen, behalen’, *tía* [tía] ‘tante’, *tortilla* [tortíya] ‘tortilla’, *yuca* [yúka] ‘maniok’

Frans: *dix* [dis] ‘10’, *douze* [duz] ‘12’, *place* [plas] ‘plaats’, *premier* [prəmje] ‘eerste’, *quatre* [katr] ‘4’, *six* [sis] ‘6’, *table* [tabl] ‘tafel’

Kari’na: *ereepa* ‘voedsel’ (> Sp. *arepa* ‘platbrood van maïs’) en vele anderen

(b) Vertaal naar het Nederlands:

- Ariengatu núguchu nun nabuidunu muna.
- Hísieti uwi lun.
- Nani guríara to.
- ¿Ka babuserubai?
- Íbidieti nun átirila irumu tau.
- Yumbuitibu hamuga anhabu giara.
- Áfarati búguchi aban ounli.
- Háluaha háfuridun óuchaha haruga.
- Nidin aríahai úduraü.
- Nuguya mabuseruntina nuádigimari.
- ¿Ka tiri lani señoira?
- Ariha hamutina súdara.
- ¿Ka abu ludin?
- ¿Ka biribai?
- Wagía madüguntiwa guríara.
- Máfaru numutu hiñaru to.

(c) Vertaal naar het Garifuna:

- *Ik weet niet hoe je vader heet.*
- *Ze zien deze plek niet.*
- *Jullie weten niet hoe deze man heet.*
- *Deze bezem is van ons.*
- *Je hebt me niet gedood.*
- *We zien deze boot niet.*

(d) Het Lokono is een zustertaal van het Garifuna. Gegeven zijn enkele woorden in het Lokono met daarnaast hun vertalingen in het Nederlands in willekeurige volgorde:

aba, biama/bian, bui, dike, diki, donkon, dukhun, duna, farun, hiyaro, khabo, kuthu, lira, tora
*vrouw, oma, oor, hand, arm, die daar (mann.), die daar (vrouw.),
jij, doden, slapen, zien, na, één, twee*

- Bepaal wat bij elkaar hoort.
- In een eerder stadium bevatte de wortel van het Lokono-woord voor ‘slapen’ een andere medeklinker. Welke klank is veranderd?

⚠ De klankovereenkomsten in het woord voor ‘die daar (vrouw.)’ zijn niet precies wat je zou verwachten.

- (e) Bij het spreken van Garifuna gebruiken vrouwen en mannen soms verschillende woorden voor dezelfde concepten. Bekijk de volgende tabel en vul de lege plekken in. (De gearceerde cellen hoeven niet te worden ingevuld.)

Garifuna (vrouwelijke spraak)	Garifuna (mannelijke spraak)	Lokono	Kari'na	Nederlands
eyeri		wadili	wokory	
	ati			<i>chili</i>
		dei	awu	
		dakoti	ypupuru	<i>mijn voet</i>
			ajamosaiky	<i>je nagel, je klauw</i>
		kathi	nuno	
	baligi		werùndòpo	
	amürü	bui		→ (d)
				<i>mijn hangmat</i>
	würi			<i>vrouw</i>
	hugía (huguya)		amyjaron	
		kabun	oruwa	
	günwüri		kowai	<i>vishaak</i>
hürü	wayumu	koa	wajumo	<i>krab</i>
		kodibio	tonoro	
		dalikin	yjeki	<i>mijn huisdier</i>
		marishi	awasi	
			enätary	<i>zijn neus</i>
			kurijara	
		banahu	ore	
		shifen	ituna	<i>bitter zijn/worden</i>
	mua		nono	
		shimarha	pyrywa	<i>pijl</i>
		oniabo, iniabo	tuna	
		khayaba	kusipo	<i>vlo</i>
		ikikhodo	wàto	
		hadali		<i>zon</i>
		bahu rheroko	pena	<i>deur</i>
	núbana		yjere	
		shiba		<i>steen</i>
		udaha	pi	<i>huid</i>

Hieronder volgen enkele (maar niet alle) van de in te vullen woorden:

agifida, amoro, au, balishi, bena, bodehi, bubada, búbara, dakora, dübü, dunuru,
gimara, hayaba, horhorho, hui, lígiri, lushiri, niligün, nógudi, nógüra, topu, ubanaü,
uburei, úraü, weju, worryi, wügüri, yegü
as, vogel, aarde, lever, maan, mijn lever

⚠ De klankovereenkomsten in het woord voor ‘maan’ zijn niet precies wat je zou verwachten.

(f) Gegeven zijn enkele zinnen in het Lokono met daarnaast hun vertalingen in het Nederlands in willekeurige volgorde:

1. Bian thoyothonon dadukha.	A. <i>Er zijn hier twee landvormen.</i>
2. Bian horhorho yâka.	B. <i>Ik heb twee volwassen vrouwen gezien.</i>
3. Bian kasakabo diki landa.	C. <i>Hij zal vechten met de jaguar.</i>
4. Dashî danoro diakoka.	D. <i>De volwassen vrouw zal de vogels horen.</i>
5. Dashimakufa hîri lokoâ hu.	E. <i>Ik zal jullie bij jullie naam roepen.</i>
6. Ikî kolokoka to hime.	F. <i>Hij heeft de jaguar gezien.</i>
7. Ludukha to kabadaro.	G. <i>De vis ligt in het vuur.</i>
8. Lufarafa to kabadaro oma.	H. <i>Ze zullen me belachelijk maken.</i>
9. Lufarafa.	I. <i>Hij zal vechten.</i>
10. Lufarufa aba kabadaro.	J. <i>Hij is na twee dagen aangekomen.</i>
11. Namithadufa de.	K. <i>De volwassen vrouw zal naar de vogels luisteren.</i>
12. To thoyotho kanabafa to kodibiobe khonan.	L. <i>Hij zal een jaguar doden.</i>
13. To thoyotho kanabufa to kodibiobe.	M. <i>Mijn hoofd ligt bovenop mijn nek.</i>

i. Bepaal wat bij elkaar hoort.

ii. Vertaal naar het Nederlands:

14. Lufarufa aba kabadaro tora hiyaro oma.
15. Hushimaku we.
16. Horhorho diakoka to shibabe.

iii. Vertaal naar het Lokono:

- N. *Hij zal luisteren.*
- O. *We zullen lachen.*
- P. *Ze zullen schreeuwen.*
- Q. *Er zijn hier drie mannen.*

(g) Een lijst met woorden Garifuna staat op het antwoordblad. Vertaal er zoveel als mogelijk naar het Nederlands.

△ Het Garifuna (of Zwart-Karaïb) behoort tot de Caribische tak van de Arawakische taalfamilie. Het wordt door ongeveer 150 000 mensen gesproken in Honduras, Belize, Guatemala, Nicaragua en in de Garifuna-diaspora in de VS.

Het Lokono (of Arawak) behoort tot de Caribische tak van de Arawakische taalfamilie. Het wordt door ongeveer 2 500 mensen gesproken in Frans-Guyana, Suriname, Guyana en Venezuela.

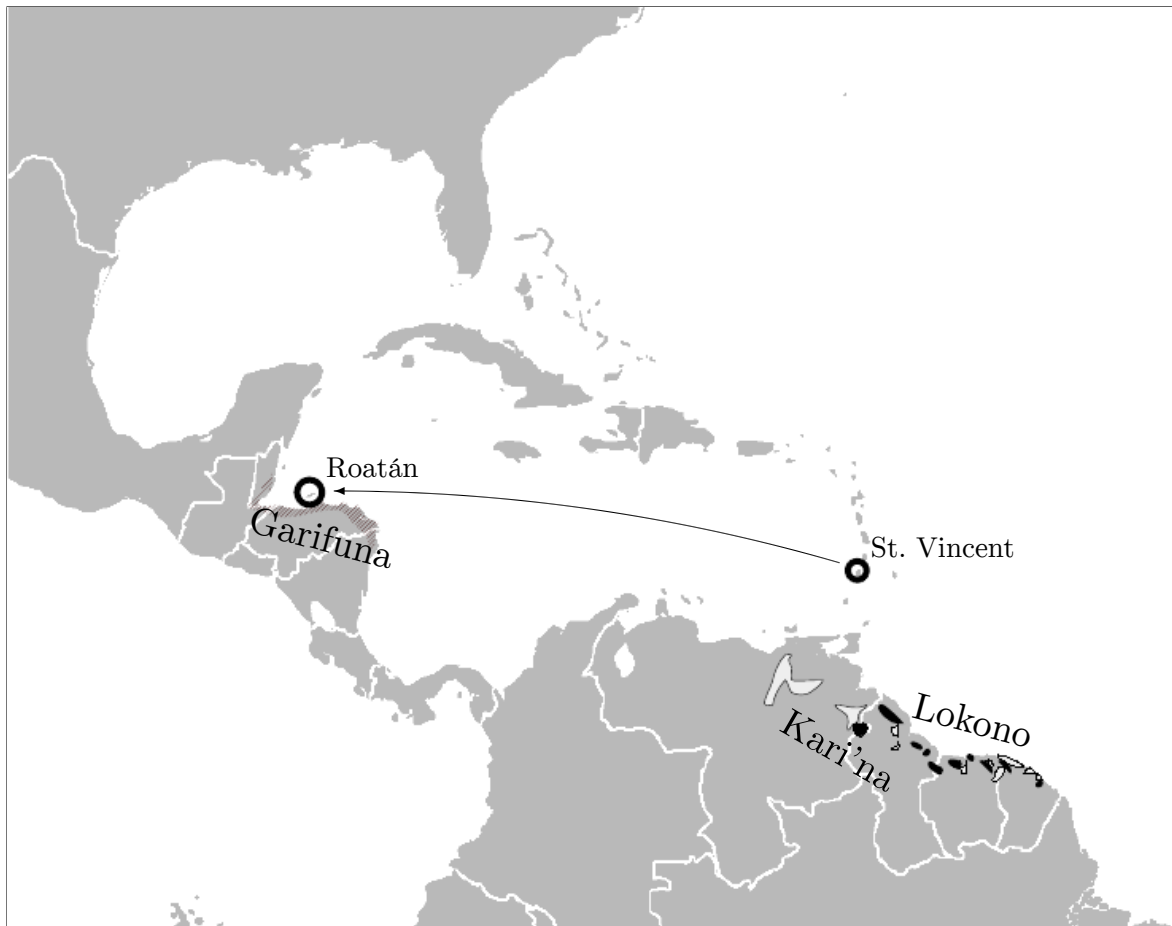
Het Kari'na (of Karaïb) behoort tot de Caribische taalfamilie. Het wordt door ongeveer 6 000 mensen gesproken in Frans-Guyana, Suriname, Guyana en Venezuela.

IDES = Instituto Departamental Espiritu del Siglo (Het Departementale Instituut “Geest van de Eeuw”) is een organisatie gevestigd in Trujillo, in het departement Colón (Honduras).

ch (Garifuna) $\approx$ tsj in tsjech; h (Garifuna) = h; j (Kari'na) = y (Garifuna) = j; kh en th (Lokono) worden respectievelijk uitgesproken als k en t, maar met aspiratie; ñ (Garifuna) $\approx$ nj in ranja; ü (Garifuna) = u (Lokono) is een klinker vergelijkbaar met oe in het Nederlands, maar met onronde lippen.

Een mesties is een Spaans sprekend persoon van gemengde Europese en Inheemse Amerikaanse afkomst. Daarentegen zijn de Garifuna van gemengde Afrikaanse en Inheemse Amerikaanse afkomst.

Cassavebrood is een soort krokant, dun en rond brood gemaakt van maniokbloem.

⚠ Bij de antwoorden hoeft geen extra toelichting te worden gegeven en deze wordt ook niet beoordeeld.
—Andrey Nikulin, Milena Veneva

Nederlandse tekst: Elysia Warner, Samuel Ahmed.

Succes!

- (b)
- Ariengatu nóguchu nun nabuidunu muna.
  - Hísieti uwi lun.
  - Nani guríara to.
  - ¿Ka babuserubai?
  - Ibirdieti nun átirila irumu tau.
  - Yumbuitibu hamuga anhabu giara.
  - Áfarati búguchi aban ounli.
  - Háluaha háfuridun óuchaha haruga.
  - Nidin aríahai úduraü.
  - Nuguya mabuseruntina nuádigimari.
  - ¿Ka tiri lani señora?
  - Ariha hamutina súdara.
  - ¿Ka abu ludin?
  - ¿Ka biribai?
  - Wagía madüguntiwa guríara.
  - Máfaru numutu hiñaru to.
- (c)
- *Ik weet niet hoe je vader heet.*
  - *Ze zien deze plek niet.*
  - *Jullie weten niet hoe deze man heet.*
  - *Deze bezem is van ons.*
  - *Je hebt me niet gedood.*
  - *We zien deze boot niet.*
- (d)
- i.
• <i>vrouw</i>	• <i>jij</i>
• <i>oma</i>	• <i>doden</i>
• <i>oor</i>	• <i>slapen</i>
• <i>hand</i>	• <i>zien</i>
• <i>arm</i>	• <i>na</i>
• <i>die daar (mann.)</i>	• <i>één</i>
• <i>die daar (vrouw.)</i>	• <i>twee</i>
- ii. _____ > _____

(e)

Garifuna (vrouwlijke spraak)	Garifuna (mannelijke spraak)	Lokono	Kari'na	Nederlands
eyeri		wadili	wokory	
	ati			<i>chili</i>
		dei	awu	
		dakoti	ypupuru	<i>mijn voet</i>
			ajamosaiky	<i>je nagel, je klauw</i>
		kathi	nuno	
	baligi		werùnòpo	
	amürü	bui		→ (d)
				<i>mijn hangmat</i>
	würi			<i>vrouw</i>
	hugía (huguya)		amyjaron	
		kabun	oruwa	
	günwüri		kowai	<i>vishaak</i>
hürü	wayumu	koa	wajumo	<i>krab</i>
		kodibio	tonoro	
		dalikin	yjegy	<i>mijn huisdier</i>
		marishi	awasi	
			enàtary	<i>zijn neus</i>
			kurijara	
		banahu	ore	
		shifen	ituna	<i>bitter zijn/worden</i>
	mua		nono	
		shimarha	pyrywa	<i>pijl</i>
		oniabo, iniabo	tuna	
		khayaba	kusipo	<i>vlo</i>
		ikikhodo	wàto	
		hadali		<i>zon</i>
		bahu rheroko	pena	<i>deur</i>
	núbana		yjere	
		shiba		<i>steen</i>
		udaha	pi	<i>huid</i>

- (f) i. 1. Bian thoyothonon dadukha.
2. Bian horhorho yâka.
3. Bian kasakabo diki landa.
4. Dashî danoro diakoka.
5. Dashimakufa hîri lokoa hu.
6. Ikî kolokoka to hime.
7. Ludukha to kabadaro.
8. Lufarafa to kabadaro oma.
9. Lufarafa.
10. Lufarufa aba kabadaro.
11. Namithadufa de.
12. To thoyotho kanabafa to kodibiobe khonan.
13. To thoyotho kanabufa to kodibiobe.
- ii. 14. Lufarufa aba kabadaro tora hiyaro oma.
15. Hushimaku we.
16. Horhorho diakoka to shibabe.
- iii. N. *Hij zal luisteren.*
O. *We zullen lachen.*
P. *Ze zullen schreeuwen.*
Q. *Er zijn hier drie mannen.*

(g)

• abu	• anura	• irumu
• ábuna	• ariha	• ladüga
• achülüra	• ariñaha	• ligía
• adeira	• arüna	• nugía (nuguya)
• adüga	• ásurá	• ou(n)we
• adumureha	• áwaha	• súdara
• adura	• ayawa	• sun
• áfara	• bugía (buguya)	• tugía (tuguya)
• afeidira	• ebelura	• uagu
• áfurida	• eifi	• úduraü
• áluaha	• eiga	• umadaü
• aluguraha	• hagía	• un
• anhein	• halaü	• wagía
• anihein	• íchiga	• ya